

Juwelen van zand

Juwelen van zand

Anneke Vaessen

Schrijver: Anneke Vaessen

Coverontwerp: Anneke Vaessen

ISBN: 9789402180367

© Anneke Vaessen

10	Juwelen van zand
210	Tot ziens, Nederland
212	Verandering
215	Trouwen voor tien koeien
219	Wereldvreemd
222	Immigratie
226	Een dag uit het leven in Famona
230	Woordenlijst

Dit boek schrijvende dacht ik vaak bij mezelf dat ik niet duidelijk genoeg was, dat de volgorde niet klopte en dat ik mijn belevingen meer moest uitleggen. Maar als er iets niet bij mijn Afrikaanse belevingen paste, dan was het wel duidelijkheid, volgorde en uitleg. Bijna dagelijks werd ik verrast door gebeurtenissen die mij haast nooit uitgelegd werden, altijd in een volgorde zonder logica, en de duizenden vragen die ik mensen stelde in een poging het land en de culturen te begrijpen resulteerde alleen maar in nog meer vragen. Er is niet één land, niet één cultuur, niet één verhaal, maar een meandering tussen een getalloos aantal delen, die ergens samenkomen, je gevoel instromen, en zich zo uitvloeien dat ze niet meer uit je verdwijnen.

Achter de witte baaien
waar golven overgaan
in hiëroglifische bergtoppen
onbegrijpbare plekken kennen geen tijd
ik kan daar geraken
als jij mij de weg wijst

22 juli 2016. Vroeg in de ochtend stond ik op. Ik vroeg me af waarom ik eigenlijk naar bed was gegaan, alsof ik had verwacht dat mijn ogen zich die nacht zouden sluiten. De dag was aangebroken, de dag waar ik zo lang naar verlangd had, waar ik zelfs het afgelopen jaar misschien wel ieder uur aan gedacht had, de dag dat ik eindelijk naar Zimbabwe mocht vertrekken, om misschien wel heel lang niet meer terug te komen.

Ik gleed voor het laatst uit het krakende eenpersoonsbed waar ik al jaren in sliep en probeerde zo normaal mogelijk een soort alledaags ritueel uit te voeren, maar in werkelijkheid kon ik helemaal niet volgen wat ik eigenlijk allemaal aan het doen was. Mijn hoofd ratelde als een tierelier en tegelijkertijd kon ik ook niet meer helder nadenken en zweefde ik maar een beetje rond. Bedachtzaam probeerde ik een naam aan mijn onbegrijpbare gevoel te geven terwijl mijn gedachten op en neer flitsten tussen mijn toekomstplan dat op het punt van beginnen stond en de gebeurtenissen van de afgelopen dagen. De laatste dagen was de tijd niet aan te slepen geweest. Ik had geprobeerd me een weg te banen door de lijstjes met voorbereidingen en nam een soort van afscheid. Afscheid van vrienden, afscheid van familie, afscheid van school, afscheid van Maastricht, de stad waar ik de afgelopen vier jaar gewoond had en afscheid van Maasbree, het Limburgse dorp waar ik was opgegroeid. Deze juliochtend leek de dag echter te vertragen, totdat ze bijna, al stotterend, tot stilstand leek te komen, en ik niet wist hoe lang ik de

spanning van het wachten nog zou verdragen. Enkele minuten later verdroeg ik de spanning inderdaad niet meer en stroomde ze er in een onophoudelijke stortvloed van tranen uit. Waarom deed ik dit? Waarom wilde ik in hemelsnaam met een enorme onbekendheid naar de andere kant van de wereld vertrekken? Waarom, waarom, waarom? Mijn vastberadenheid maakte plaats voor een ongekende twijfel en ik flapte er zelfs uit dat ik misschien maar beter gewoon in Nederland kon blijven.

Op de luchthaven van Düsseldorf was het op deze warme zomermiddag onverwacht rustig voor de tijd van het jaar. Vakantiegangers, zakenreizigers en zelfs de normaal alom luidkeels aanwezige kinderen verplaatsten zich kalm door de vertrekhal. Ik legde mijn blauwgrijze backpack, een oud exemplaar dat mijn ouders 25 jaar geleden gekocht hadden voor hun reis naar Afrika, op de bagageband, gevolgd door nog een grote koffer vol dekens, boeken en andere spullen die ik niet had kunnen achterlaten. De juffrouw achter de balie checkte me in voor de lange reis naar Harare en daar stond ik dan, met het ticket van mijn leven in mijn hand, aarzelend wachtend op het laatste afscheid dat ik zou moeten nemen.

Via Schiphol kwam ik na een lange nachtvlucht de volgende ochtend vroeg in de Keniase hoofdstad Nairobi aan. De vlucht naar Harare zou pas 's avonds laat vertrekken, en met het gevoel dat ik de vermoeidheid van vijftien uur dwalen op een vliegveld niet te boven zou komen stapte ik de frisse Oost-Afrikaanse ochtendlucht in. Daar, net buiten de deuren van de luchthaven, ontvangen door de stralen van een enorme rijzende oranje zon en tussen het gewemel van Keniase handelaren was de twijfel van een dag geleden in één enkele seconde verdwenen. Ik werd overvallen door een ongelofelijk euforisch gevoel. Ik had het gedaan. Ik had mijn hart gevolgd, me door niemands verhalen, vragen of gedachten laten tegenhouden, ik had de stap gewaagd, hoe onzeker en eng die ook was. Het was een gevoel dat nauwelijks te

omschrijven viel, dat ik pas twee keer eerder had ervaren. Een eerste keer drie jaar geleden toen ik met een vriendin in een uitputtende hitte over onbetrouwbare stenen naar de top van de Chinese Muur was geklommen en een tweede keer toen ik vorig jaar helemaal alleen naar Johannesburg was gevlogen, om van daaruit mijn eerste avontuur in Zimbabwe te beginnen. Het was een gevoel alsof je de wereld aankan, alsof je sterk genoeg bent om ieder obstakel te overwinnen, hoe zwaar ook. Een gevoel dat je moet vangen en koesteren, voordat het oplost tussen duizenden andere gedachten.

Afrika nestelde zich op die vroege ochtend weer in mijn hart, en dreef me met zijn onbezonnen rijstijl naar het centrum van de stad. Gedeukte bussen allemaal even kunstzinnig en kleurrijk beschilderd, oude Toyota's volgeladen met vee, voetgangers in de vroege ochtend onderweg naar hun werk, voetgangers die onverwachts voor me de weg overstaken, bomen die zelfs in de milde winter nog groen waren en een mistige lucht die duidelijk maakte dat ik in een ander klimaat terecht was gekomen.

We reden dieper en dieper het centrum van Nairobi in en de straten werden stoffiger, nauwer, levendiger. In het diepste midden hiervan werd ik afgezet bij een hotel, waar ik incheckte en even later de ontbijtzaal betrad.

Zonder te vragen of hij bij me mocht aanschuiven nam een jonge Nigeriaan plaats tegenover me. Het was een vrolijke uitbundige man, met kroeshaar dat langer was dan dat van de gemiddelde Afrikaan, maar bij verre niet in de buurt kwam van de soms wel bijna een meter lange dreadlocks. Uitgebreid vertelde hij me over zijn thuisland, over Lagos, de stad waarvan ik altijd had gedacht dat het Nigeria's hoofdstad was, over de dorpen waar op traditionele wijze met klei werd gewerkt, over het toerisme dat uit alle hoeken van de wereld kwam en over Boko Haram, die volgens hem zeer gruwelijk was, maar, maar een heel klein deel van Nigeria in zijn greep had, in tegenstelling tot wat de vaak overdreven westerse media beweerde.

Later die dag wilde ik een rondje door de buurt wandelen. De hotelmedewerker bij de deur vroeg me of ik wel zeker wist dat ik alleen wilde gaan, had ik geen gids nodig die me wat plekken zou kunnen laten zien? Ik verzekerde hem dat ik niet lang weg zou blijven, ik had me immers verdiept in Nairobi en genoeg waarschuwingen gelezen over het onveilige karakter van de stad. Zelfverzekerd stapte ik de straat op, en ging op ontdekkingsstocht. Met de Zimbabwaanse steden Harare en Bulawayo was ik wel enigszins bekend, evenals het Marokkaanse Fez waar je je als blanke westerling op een eerste dag verdwaald voelt in de overbevolking van een andere cultuur, maar de korte impressie van Nairobi vermenigvuldigde dit gevoel wel honderd maal. Nairobi trilde op zijn grondvesten: op de hoeken waar de bussen en *matutu's* samenkwamen en loeiende muziek naar buiten slingerden, verder echoënd in de zijstraten waar moeders en kinderen op zelfgemaakte trommels sloegen, bedelend voor kleine muntstukken. Het lawaai smolt samen met een geur van uitstootgassen, alcohol, urine en geroosterde maïskolven, en bleef hangen tussen hoge moderne Europees aandoende gebouwen en gammele architectuur van vaak twee of drie verdiepingen die dienst deed als winkelruimte, woonruimte en bar. De straten waren gevuld met een kokende mensenmassa en hoewel er een trottoir was bewoog alles en iedereen wat zich moest bewegen als een zowel vloeiende als stotterende stroom door elkaar. Ik leek hier van een andere planeet te komen, met mijn blanke gezicht en natuurlijk lang haar, en na enkele tientallen minuten van wandelen door een stad die me met verbazingwekkend grote witte ogen bleef aankijken keerde ik onberoofd, onaangeraakt, alleen maar overvallen door wat ik had gezien, geroken en gehoord terug naar het hotel.

Het centrum van Harare leek op zondagmiddag niet erg bevolkt. De hoofdstraat met zijn moderne glazen gebouwen waarin onder andere luxueuze hotels en banken gevestigd waren was op een aantal auto's en voetgangers na nagenoeg leeg. We reden door een aantal zijstraten en werden afgezet in een ietwat bedrijviger buurtje, waar we hadden afgesproken met een vriend van Felix. Via een trappenhall kwamen we op de eerste verdieping van een vervallen gebouw, waar onverwachts een sportbar gevestigd bleek. Sportbars leken populair in Zimbabwe, overal waar we ze bezochten was altijd volk te vinden. Het merendeel van de bezoekers leek ook altijd uit mannen te bestaan, een enkeling nam een jonge vrouw mee die dan, vaak uitgedost in een korte jurk en hoge hakken, de hele avond niet van zijn zijde week. Zo ook op deze zondagmiddag om half vijf. De meeste mannen, waarschijnlijk net gearriveerd vanuit de kerk die ze bezochten, zaten aan een van hun eerste biertjes. Geen tapbier, maar flessen gevuld met halve liters, verkocht onder namen als *Castle*, *Zambezi* (naar de beroemde Zambezi rivier) en *Black Label*. Ze zaten nog rustig aan tafeltjes kijkend naar oude finalewedstrijden van vervlogen kampioenschappen en Olympische Spelen en spraken nog niet zo veel. Ook Felix' vriend was zwijgzaam en ging geen uitgebreid gesprek met me aan, tot een uurtje later, toen het bier bleef vloeien en de

mannen beter leken te kunnen dansen dan vrouwen. Heupbewegingen en gezichtsexpressies verrieden enigszins waar de Shona liederen over zouden kunnen gaan en de uitbundigheid verjoeg alle verlegen gevoelens. Ineens werd er volop gesproken en kon ik niet meer het toilet bereiken zonder staande gehouden te worden door een man die toch zo graag eens met een blanke vrouw wilde praten. Aan het eind van de avond vertrok ik met verschillende bedrijfskaartjes met telefoonnummers: *'just for business'*.

Het was ruim een dag en anderhalve nacht geleden dat ik was geland op de luchthaven van Harare en we waren van plan om naar Gweru te reizen, een kleine stad in het midden van het land, zo'n 270 kilometer naar het zuiden. Een jonge jongen die dienst had als taxichauffeur zette ons af op een strook rode aarde langs de verharde weg, vanwaar bussen in alle soorten, maten, kleuren en condities het land in reden. De snelste optie was een *private car*, iemand die met zijn auto naar een bepaalde bestemming reed, een soort lift, maar terwijl we daar op wachtten werd er ineens vanuit verschillende kanten aan onze bagage getrokken.

"This way, this way!" "Choose our bus!"

Er verzamelden zich steeds meer chauffeurhulpjes om ons heen en ik hoorde mezelf geschrokken *"hey, stop it!"* roepen toen er met een aantal van onze tassen naar een groot ronkend exemplaar werd gerend. Dit onbeschofte gedrag jegens reizigers had ik in Zimbabwe nog niet eerder gezien, en redelijk overrompeld betrad ik de bus. Een onbekend aantal grote ogen van mannen, vrouwen en kinderen gewikkeld op de rug van hun moeders keken me verbaasd aan terwijl ik me een weg baande door het smalle gangpad op zoek naar een zitplaats. Het gehele uur dat we moesten wachten voordat de bus vertrok – de bus vertrekt pas wanneer hij vol is – bleef Felix de wacht houden om er zeker van te zijn dat de chauffeur en zijn hulpjes ons niet zouden bestelen.

De 270 kilometer naar Gweru vulden uren. De bus stopte om mensen af te zetten, om nieuwe passagiers te verwelkomen, om politiecontroles te passeren, om plaspauzes te houden. Deze stopmomenten waren er geen van enkele minuten, maar kenden hele rituelen. Kinderen moesten al slapend op de rug van hun moeder gebonden worden, bagage moest van hand naar hand naar hand doorgegeven worden, voedsel voor de reis moest worden ingeslagen alsof er een heuse hongersnood op komst was en de hele busbevolking moest in de rij voor het enige halfwerkende toilet dat aanwezig was.

We reden verder door een landschap dat door het droge seizoen van okergeel naar vaal beige was gekleurd. De huisjes die hier en daar stonden vielen nauwelijks op omdat hun zanderig uiterlijk leek over te gaan in dat van het landschap.

In Gweru parkeerde de bus temidden van een grote lap roestkleurige gravel die dienst deed als zowel busstation en lokale markt. Zodra de bus tot stilstand kwam verzamelde zich bij de raampjes een menigte van verkopers die complete winkelinhouden aanboden, van gevulde broodjes tot blikken frisdrank tot blikken bier tot bananen tot zonnebrillen tot beltegoed tot telefoonopladers tot tandpasta. Aan de ramen verkochten ze misschien niet genoeg, want enkele minuten later liepen ze door de bus zelf, waar ze hun verkoopwaar nogmaals aan alle reizigers aanprezen. Het werkte, want iedereen kocht. Dit bewegelijke en levendige ritueel van handelen herhaalde zich bij iedere bus die de lap roestkleurige gravel opreed, ieder uur van de dag, dag in dag uit. De kraampjes op de markt bestonden uit niet veel meer dan een paar houten palen en lappen afgedankt plastic, gevuld met stapels zoete aardappelen, groene kolen en tientallen soorten zaden. Verderop werden rijkelijk bedrukte lappen stof en stapels tweedehands kleding verkocht en nog een stukje verder lagen telefoonhoesjes, kabels en andere elektrische benodigdheden uitgesteld. Tussen al deze kleurrijke uitstallingen krioelde de bevolking en stegen onbekende woorden, swingende muziek en uitgebreide lachsalvo's op in de geur van geroosterd eten.

We stapten uit de bus en terwijl Felix onze bagage veilig stelde vormde ik temidden van alle bedrijvigheid een ware kermisattractie.

“How are you?” “Where are you from?” “How is America?” “Where do you stay?” “Take me home with you mama.”

Zo konden de mensen eindelijk eens Engels spreken in plaats van Shona, vertelden ze me.

Felix' zus Lizzy woonde in een van de buitenwijken van Gweru, de plaatsen waar verharde wegen overgaan in zand, kuilen en stenen. Met haar man en drie kinderen leefde ze in een redelijk groot huis met wel twee slaapkamers, een golfplaten dak en gepleisterde muren die allemaal helder blauw geschilderd waren. Ik moest lachen en vertelde haar dat in Nederland waarschijnlijk niemand zijn hele interieur blauw zou schilderen, maar dat ik zelf al een tijdje droomde van een paars huis. Paars leek haar prachtig zei ze, en Lizzy schaterde zoals alleen Afrikaanse vrouwen dat konden, zonder enige terughoudendheid en oprecht, het huis doordrenkend met levendigheid. Hoewel Lizzy er op stond dat we bleven slapen legden we die avond de laatste 150 kilometer naar Bulawayo af.

Het was al laat, tegen negenen, – in de wintermaanden was de hemel om zes uur al zo zwart dat je dacht dat het middernacht was – toen we in het centrum aankwamen op de kruising van Jason Moyo Street en 4th Avenue. In een turquoise kleurig gebouw op de hoek was op de eerste verdieping het appartement van de familie Nyoni gevestigd, waar Virginia woonde met haar twee dochters Michelle en Kimberly (Nyoni was de naam van vaderskant, die de dochters droegen, Virginia gebruikte haar meisjesnaam, Mpala). Rond de kerstperiode had ik al eens twee weken bij hen gelogeed en Michelle zwaaide de deur met een vreugdige uitbundigheid open nadat ik zachtjes had aangeklopt. In de woonkamer die gedecoreerd was met familiefoto's, kalenders en religieuze afbeeldingen van Jezus Christus hadden we

ondanks mijn vermoeidheid van de reis elkaar veel te vertellen, we hadden elkaar immers een half jaar niet gezien. Nog lang nadat Virginia en Kimberly naar bed waren gegaan kletste ik met Mitchelle over bruiloften en haar vriendje, over wie ze tegen mij alles kon vertellen, zolang haar moeder er maar niet achter kwam.

De kamer die ik de komende tijd zou gaan huren had nog geen bed en dus mocht ik de nacht doorbrengen bij de drie vrouwen, slapend in een van de tweepersoonsbedden, naast Mitchelle.

In de ochtend was iedereen vertrokken. Virginia naar haar werk, Kimberly naar school en Mitchelle naar haar oma waar ze moest gaan oefenen voor een bruiloft. Ik vond mijn weg naar de keuken, waar de witte verf afbladderde en de vele voorgaande lagen in grijs tinten, crème tinten en lichtblauw zichtbaar werden. De ramen waren nog steeds gebroken en de kraan haperde. Ik zette een pan water op het fornuis en toen het heet genoeg was vormde het samen met wat koud water een laagje in het bad, in een eveneens afgebladderde badkamer, net genoeg om me mee te wassen. Mijn luxe artikelen uit Nederland: shampoo en conditioner met Marokkaanse arganolie, Nivea verzorgende bodymilk, hamam scrub met verwarmende gember en verfrissende eucalyptus en bodybutter met kokosnoot staken haast ironisch af tegen het verweerde bad, de vale gele muren met gaten en de wastafel die was omwikkeld met tal van plastic zakjes om het lekken te stoppen. Deze rafelende, gehavende staat van huizen zorgde bij veel westerlingen vaak voor een onverwachte aanblik van armoede, maar in Afrika zou je, buiten de luxe wijken en westerse hotels, niet snel iets anders aantreffen.

Ik moest een bed kopen. Ik had nog nooit een bed of überhaupt ander meubilair gekocht, de meubels in mijn studentenkamer waren tweedehands of overblijfsels van familie, en ik wist ook niet zoveel van bedden af. Het maakte

me ook niet zoveel uit, als ik maar ergens op kon slapen. Met driemannen die me graag wilden helpen stapte ik een beddenzaak binnen en tien minuten later weer naar buiten, met een bed. Geen lange bezichtigingen, uitproberen, verkooppraatjes en bestellingen. Ik was drie dagen in Zimbabwe en had mijn eerste bed ooit gekocht.

Felix zou me om tien uur in de ochtend komen ophalen. Ik herhaalde het ritueel van het baden, struinde het trappenhuis af en liep vijf meter verderop naar binnen bij Greens, een supermarkt gelegen vlak naast het turquoise gebouw. Een man met een onverstaanbare tongval raadde me aan een roze pak melk te kopen, *“very good for you”*, en uiteindelijk vormde de melk en een handvol cornflakes mijn ontbijt.

Enkele kwartieren later liep ik nog eens naar Greens, waar zich voor de entree van de winkel dagelijks een tiental verkopers verzamelde. Verkopers van groenten, verkopers van cd's, verkopers van beltegoed. Een korte maar pezig gebouwde vrouw in een zwarte, met bloemen bedrukte jurk begon een praatje met me. Ik herinnerde me dat ze hier tijdens mijn vorige bezoek ook al dagelijks bivakkeerde, en toen ik vroeg naar één dollar beltegoed gaf ze me automatisch een kraskaartje van Telecel (één van de drie mobiele providers in Zimbabwe). Lachend vertelde ik haar dat ik nu Econet gebruikte, en ze reageerde met een schaterlach, zich herinnerend dat ik voorheen altijd Telecel-kaartjes kwam kopen.

Het was één uur en Felix was er nog niet. Ik pakte de telefoon met het idee boos op hem te worden, maar voordat ik mijn frustratie kon uiten startte hij het Afrikaanse begroetingsritueel.

“Hello, how are you? How is your day?”

Ik raakte nog gefrustreerder, want wat maakte het uit hoe mijn dag was? Hij was drie uur te laat! Er was iets tussengekomen, een van de nonnen had hem gevraagd iets te doen voor de school, en nee hij had er niet aan gedacht mij te bellen. Hij kwam later. Later? Wat is later? Één uur, twee uur,

vijf uur? We zien wel. Later is een enorm abstract begrip, dat kan reiken van een uur tot dagen, van morgen tot zondag, van een moment ergens in de komende maanden, totdat het oplost in het ooit. Afrika kent geen tijd. Waar ik in Nederland iemand belde om te melden dat ik 20 minuten later zou zijn, werd ik hier ietwat verward en lacherig aangekeken. Oké, we zien je later wel.

Dagen later reden we over de weg richting Botswana zo'n 20 kilometer de stad uit. Het gezelschap bestond uit Felix, Moffat, een vriend van Felix wier beroep cameraman bij sportwedstrijden was, Abraham, een Zimbabwaan die al 15 jaar in Engeland woonde maar zijn vakantie in zijn thuisland doorbracht en Felix' auto, een oude witte pick-up Toyota, wiens aanwezigheid zo belangrijk was in zijn leven dat je soms zou geloven dat het om een persoon ging wanneer hij over zijn auto sprak. Gebaseerd op de verhalen was er naar mijn idee altijd wat mis met de auto: de remmen waren niet van het juiste merk, de temperatuurmeter deed het niet, de versnellingspook draaide ongecontroleerd in het rond, het gehele frame trilde ongekend, de ramen gingen niet dicht of de ramen gleden tijdens het rijden vanzelf open. Maar de motor was van zulke onvoorwaardelijke betrouwbaarheid dat hij zijn auto nooit zou verkopen, iets waar al zijn vrienden het mee eens waren, misschien wel omdat ze er dan zelf ook niet meer in konden rijden. Veel mannen reden in de oude Toyota. Ze leenden hem voor bruiloften, voor begrafenissen, voor het vervoeren van allerlei goederen of ze reden er in om ons langs *roadblocks*, politieblokkades, te loodsen, die overal konden opduiken, zogenaamd ter controle maar in werkelijkheid om mensen op corrupte wijze wat geld af te troggelen.

De weg die leidde naar Botswana was omgeven door droge, hoge grassen in beige tinten die reikten zover als de horizon, waar ze abrupt stopten en overgingen in een felblauwe zonnige hemel. We passeerden enkele vrouwen die bossen hout op hun hoofd droegen en remden een moment langzaam af voor een kudde koeien die op hun gemak de weg

overstaken. Even later reden we via een hobbelige zandweg vol stenen een open veld vol braaistands op (*braai* kwam uit het Afrikaans en betekende zoveel als een barbecue). Het was een populaire stopplaats voor passerende bussen en voor inwoners van Bulawayo die even het levendige stadscentrum wilden ontvluchten. We stapten een klein bakstenen gebouw binnen waar achter zware ijzeren tralies levensmiddelen, en, belangrijker, veel bier verkocht werd. De kleine vrije ruimte in het gebouw werd opgevuld door een tiental donkere mannen in gehavende kleding die op dit middaguur al dronken uit hun ogen keken en in hun handen afwisselend een voor mij bekend bierflesje of een grote fles *batai munhu*, het goedkoopste lokaal gebrouwen bier, hielden. We kochten de biertjes die we wilden en verplaatsen ons naar het volgende bakstenen gebouw, waar zich achter een groen plastic gordijn een heuse slagerij bevond. De ruimte was hol en de grote hompen

rood vlees en kadavers van varkens en koeien staken contrasterend af tegen de glanzende witte tegelen muur. Er was geen scheiding tussen de balie en de werkruimte en enkele aanwezige werknemers liepen rond tussen gevaarlijk trillende snijmachines en tafels die letterlijk vol lagen met lappen vlees. Niets van wat je wilde bestellen was voorgesneden, je gaf aan welk vlees je graag wilde en een van de slagers pakte een rode homp en sneed er wat vanaf met het gevaarlijk trillend mes.

In het midden van het veld was een afdakje waaronder verschillende vrouwen stonden te koken. Eentje hield er vast en zeker het plastic gordijn van de slagerij in de gaten want telkens wanneer er iemand naar buiten kwam met vlees lieten de vrouwen hun kookgerij vallen en gingen ze aan de rand van het afdak staan, zwaaiend en roepend om de klant te lokken en zijn vlees te bereiden. Het was een waar schouwspel, waarbij temidden van kakelende kippen en de mystieke rook van het roosteren van vlees kreten, Ndebele uitspraken en uitbeeldingen gedaan werden die ik met al mijn onbekendheid niet kon begrijpen.

Het werd later tussen de braaistands en de zon wierp langwerpige schaduwen over het veld. De hemel kleurde in een tijdsbestek van slechts enkele minuten van helder blauw naar lichtblauw naar lichtpaars en naar roze tot er ten slotte een rode gloed overbleef aan de horizon die alle vlakken veld die nog in zonlicht gehuld waren goud kleurde.

In een alles verhullende duisternis reden we terug richting Bulawayo. De weg trilde en zowel het donker als de paar biertjes die de chauffeur gedronken had zorgden ervoor dat we niet meer alle kuilen in het wegdek konden ontwijken. Van ‘wie is de Bob?’ leken ze in Zimbabwe nog nooit gehoord te hebben. Ooit had ik eens tegen een priester gezegd, nadat hij had aangeboden een braai te houden en me daarna naar huis te brengen:

“Oh, maar dan mag jij niet drinken.”

Hij was in een geschater uitgebarsten.

“Dit is Afrika, Anneke, niet Europa. Als de politie me aanhoud bied ik hem een biertje aan en rijd ik daarna gewoon verder.”

Ik kon niet veel anders dan met de Afrikanen mee te leven, want het was duidelijk dat niemand zijn drank zou laten staan voor mij. En het verbaasde me licht dat in alle andere keren die volgden, zij daadwerkelijk reden alsof ze nooit een slok gedronken hadden.

Ik had geen idee waar we naar toe reden, niemand had me iets verteld, maar ik vertrouwde op het gezelschap van Felix, Moffat, Abraham en de Toyota en even later zag ik de contouren van lage huisjes die me bekend voorkwamen als de huisjes uit de ‘locations’, de ‘high-density areas’, de zwarte buitenwijken van Bulawayo. We parkeerden bij een sportbar, eentje die we tijdens mijn eerdere bezoeken al eens bezocht hadden, en ik stapte met Felix de bar binnen. Het was geen donkere, schaars verlichte of sfeervolle plek, maar een ruime, door tl-balken oververlichte ruimte met hier en daar tv-schermen die verschillende sportwedstrijden afspeelden. Er waren alleen maar mannen, aan de lage tafels met krukjes die verspreid door de ruimte stonden alsook aan de bar, die als

een eenheid hun hoofden onze kant opdraaiden toen we de bar binnenstapten. Zozeer het mannelijk geslacht in bars verbaasd opkeek wanneer er een blanke jonge vrouw binnenstapte, zozeer was ik inmiddels gewend aan de starende blikken. Een van de mannen, die via een weg van bloedbanden en huwelijken Felix' oom genoemd kon worden, kwam niet bij ons zitten maar nam rustig plaats aan een tafeltje achter ons. De serveerster, naast mij de enige vrouw in de ruimte, schaterlachte en fluisterde dat hij niet bij ons durfde te komen zitten omdat hij geen Engels sprak. Na wat biertjes schoof hij toch verlegen aan. Aan een ander tafeltje verderop dronk een oudere man al de hele avond Castle. Maar toen hij zag dat de blanke vrouw Pilsener dronk had hij besloten ook maar over te gaan op het groene bierflesje, vertrouwde hij Moffat toe. Ik lachte naar hem en bij wijze van een proost stak hij met een hand zijn duim en met de andere hand zijn bier naar me op, op zijn gezicht een stralende, dronken maar oprechte glimlach.

Het kamertje dat ik huurde van de familie Nyoni bevond zich op de hoek van het turquoise gebouw. Via het raam, dat zichtbaar meerdere malen was gerepareerd met stukjes tape en een schoenveter, had ik uitzicht op het kruispunt van Jason Moyo Street en 4th Avenue. Wanneer je je verveelde kon je een stoel pakken of uit het raam leunen en uren naar het levendige en kleurrijke schouwspel van het Zimbabwaanse straatleven onder je turen. De kruisende straten waren, net als de meeste straten in het centrum van Bulawayo, breed. Er konden gemakkelijk twee of drie auto's naast elkaar rijden en het was niet ongebruikelijk dat er parkeerplekken midden op de straat waren, waar taxichauffeurs zich verzamelden en rondhingen tot er een klant was. Het stadscentrum was volledig geasfalteerd, maar dat betekende niet automatisch dat het ook onderhouden werd. Kuilen en een onregelmatig wegdek waren meer regel dan uitzondering, zeker in de buitenwijken, en iemand had me eens verteld dat je een dronken chauffeur kon herkennen aan onverstoord recht door rijden: hij was niet meer in staat de kuilen te ontwijken. In de vroege ochtend werd ik vaak gewekt door het gerammel van roestende auto-onderdelen die door het hobbelen over het wegdek haast swingende melodieën componeerden. De straat was altijd bevolkt. Mensen die het kruispunt overstaken, rondliepen en onderweg waren,